

KOMITET PSYCHOLOGII PAN*

Wspólne stanowisko Komitetu Psychologii PAN oraz naukowych towarzystw psychologicznych w sprawie społecznej odpowiedzialności w komunikowaniu o doświadczeniach traumatycznych dzieci, w tym w szczególności o przypadkach przestępstw o charakterze seksualnym

Narażenie dzieci na traumę, w tym przemoc seksualną, jest jednym z najpoważniejszych problemów mających rozległe konsekwencje dla dobrostanu jednostek oraz zdrowia publicznego na świecie. Według najbardziej aktualnych szacunków (Moody i in., 2018) problem przemocy seksualnej wobec dzieci, w różnych formach, dotyka w krajach europejskich około 14% dziewczynek i 6% chłopców. Sprawcy tego typu przestępstw pochodzą z różnych środowisk, a przemoc seksualna może mieć miejsce zarówno wewnątrz rodziny, jak i poza nią. Doświadczenie przemocy seksualnej w dzieciństwie ma swoje długotrwałe, negatywne skutki dla funkcjonowania i zdrowia osób nim doświadczonych (Oddone Paolucci, Genuis i Violato, 2001). Wśród czynników zwiększających prawdopodobieństwo obniżenia dobrostanu w przyszłości wskazuje się narażenie na wtórną wiktyimizację, czyli ponowne doświadczanie przez ofiarę przestępstwa jego negatywnych konsekwencji ze strony otoczenia. W przypadku dzieci, a szczególnie nastolatków, dla których przynależność do grupy oraz akceptacja przez rówieśników mają krytyczne znaczenie dla prawidłowego rozwoju i równowagi emocjonalnej, doświadczenie wtórnej wiktyimizacji może pogłębić i tak dramatyczne skutki przemocy seksualnej (Hébert i in., 2016).

Wiedza dotycząca przeciwdziałania wtórnej wiktyimizacji jest powszechnie dostępna i znalazła przełożenie na procedury stosowane w postępowaniu policji, prokuratury i sądów. Należy zaznaczyć, że badania (Tandon, 2007) wskazują na szczególną rolę dziennikarzy w przypadku informowania o przestępstwach popełnionych na małoletnich, gdyż

* Prof. dr hab. Michał Harciarek, przewodniczący Komitetu Psychologii PAN; Prof. dr hab. Przemysław Babel, przewodniczący Polskiego Towarzystwa Psychologii Behawioralnej; Dr hab. Małgorzata Dragan, prof. UW, przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Badań nad Stresem Traumatycznym; Dr hab. Tomasz Grzyb, prof. USWPS, przewodniczący Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej; Dr hab. Beata Krzywosz-Rynkiewicz, prof. UWM, przewodnicząca Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Rozwoju Człowieka; Dr Katarzyna Orlak, przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Psychologicznego; Agnieszka Tousty-Ingielewicz, przewodnicząca Polskiego Towarzystwa Terapii Poznawczej i Behawioralnej

to właśnie dzieci będące ofiarami są szczególnie narażone na szkody wyrządzone przez niewłaściwe informowanie o przestępstwach. Kluczowe znaczenie mają tutaj kwestie zupełnie podstawowe – empatia wobec cierpienia dzieci, traktowanie ich z szacunkiem, respektowanie ich godności, zachowanie poufności, uwrażliwienie na możliwe szkodliwe następstwa. To te obszary wskazuje jako zasadnicze dla pracy dziennikarzy *The Dart Center for Journalism and Trauma* (www.dartcenter.org), organizacja powstała w celu kształcenia w zakresie relacjonowania o zdarzeniach traumatycznych.

W niektórych przypadkach jedną ze skrajnych konsekwencji przemocy seksualnej wobec dziecka może być jego śmierć (np. samobójcza). Sposób informowania o takich zdarzeniach również powinien wpisywać się ogólnie przyjęte standardy. Liczne badania (np. Phillips & Carstensen, 1986; Niederkrotenthaler i in., 2020) pokazały, że nieodpowiedzialne informowanie o popełnionych samobójstwach w mediach może prowokować osoby znajdujące się w kryzysie psychicznym do podejmowania prób samobójczych. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) w 2016 roku opublikowała zalecenia dla mediów, powołując się na 50 lat badań nad imitacją i naśladownictwem (Bandura, Ross i Ross, 1963). Wytyczne WHO zalecają m.in. unikanie skandalizacji i rzucających się w oczy nagłówków, ograniczenie wykorzystania zdjęć i filmów wideo oraz zachowanie szczególnej ostrożności w przypadku zdarzeń z udziałem osób publicznych (Meindl i Ivy, 2017).

Choć współczesnych Polaków wiele różni, nadal dla większości z przedstawicieli naszego społeczeństwa jedną z nadrzędnych grup wartości pozostaje rodzina, w tym ochrona dzieci (CBOS, 2020). Biorąc pod uwagę przywoływaną w tym stanowisku wiedzę dotyczącą konsekwencji przemocy seksualnej oraz nieprawidłowego sposobu informowania o tego rodzaju przestępstwach, apelujemy do przedstawicieli wszystkich uczestników debaty publicznej, a zwłaszcza mediów, o powściągliwość w przekazywaniu informacji o przypadkach krzywdzenia dzieci. Apelujemy o podchodzenie do tych niezwykle delikatnych spraw z dyskrecją, empatią i wrażliwością. Niech pogoń za sensacją oraz chwilowa korzyść nie przesłaniają nadrzędnego dobra, jakim dla wszystkich powinna być ochrona małoletnich ofiar.

Jednocześnie apelujemy do przedstawicieli organizacji politycznych o zaniechanie posługiwania się medialnymi opisami krzywdzenia małoletnich w aktualnych rozgrywkach politycznych. Choć spory polityczne bywają związane z ostro formułowanymi poglądami i często są bezpardonowe, to wierzymy, że da się wskazać takie obszary, które z tej perspektywy powinny być wyłączone. Z całą pewnością jednym z nich jest dobro pokrzywdzonych dzieci.

Cytowane badania

Bandura A., Ross D., Ross S.A. (1963). Imitation of film-mediated aggressive models. *Journal of Abnormal Social Psychology*, 66(1), 3–11.

- CBOS (2020). Badanie: Aktualne problemy i wydarzenia. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_160_20.PDF (dostęp 8 marca 2023)
- Hébert M., Cénat J.M., Blais M., Lavoie F., & Guerrier M. (2016). Child sexual abuse, bullying, cyberbullying, and mental health problems among high schools students: a moderated mediated model. *Depression and anxiety*, 33(7), 623–629.
- Oddone Paolucci, E., Genuis, M.L., & Violato C. (2001). A meta-analysis of the published research on the effects of child sexual abuse. *The Journal of psychology*, 135 (1), 17–36.
- Meindl J.N., & Ivy J.W. (2017). Mass Shootings: The Role of the Media in Promoting Generalized Imitation. *American Journal of Public Health*, 107(3), 368–370.
- Moody G., Cannings-John R., Hood K., Kemp A., & Robling M. (2018). Establishing the international prevalence of self-reported child maltreatment: a systematic review by maltreatment type and gender. *BMC public health*, 18(1), 1–15.
- Niederkrotenthaler T., Braun M., Pirkis J., Till B., Stack S., Sinyor M., ... & Spittal M.J. (2020). Association between suicide reporting in the media and suicide: systematic review and meta-analysis. *BMJ*, 368.
- Phillips D.P., & Carstensen L.L. (1986). Clustering of teenage suicides after television news stories about suicide. *New England journal of medicine*, 315(11), 685–689.
- Tandon N. (2007). Secondary victimization of children by the media: an analysis of perceptions of victims and journalists. *International Journal of Criminal Justice Sciences*, 2(2), 119–135.

Wspólne stanowisko Komitetu Psychologii PAN oraz naukowych towarzystw psychologicznych w sprawie społecznej odpowiedzialności w komunikowaniu o doświadczeniach traumatycznych dzieci, w tym w szczególności o przypadkach przestępstw o charakterze seksualnym

W obliczu niedawnych medialnych przypadków nieprawidłowego sposobu komunikowania o doświadczeniach traumatycznych dzieci, Komitet Psychologii Polskiej Akademii Nauk wraz z naukowymi towarzystwami psychologicznymi przygotował wspólne stanowisko dotyczące tego problemu. Wskazuje się w nim na rolę negatywnych zdarzeń (w tym przemocy seksualnej) doświadczanych w dzieciństwie w obniżeniu dobrostanu jednostki w przyszłości oraz znaczenie w tym procesie czynników prowadzących do wtórnej wiktymizacji. Zwraca się również w nim uwagę na właściwe sposoby komunikowania o przypadkach narażenia dzieci na zdarzenia traumatyczne. Stanowisko zamyka apel do uczestników debaty publicznej o powstrzymanie się od wykorzystywania w aktualnych rozgrywkach politycznych medialnych opisów krzywdzenia dzieci.

Słowa kluczowe: wtórna wiktymizacja, przemoc seksualna w dzieciństwie, debata publiczna

Joint statement of the Psychology Committee of the Polish Academy of Sciences and scientific psychological societies on social responsibility in communicating about children's traumatic experiences, especially in cases of sexual offences

Considering recent media cases of incorrect communication about the traumatic experiences of children, the Committee on Psychological Sciences of the Polish

Academy of Sciences, together with scientific psychological societies, prepared a joint statement on this problem. It illustrates the role of adverse events (including sexual abuse) experienced in childhood in lowering an individual's well-being in the future, and how some factors may lead to secondary victimization. It also emphasizes the appropriate ways of communicating about children's exposure to traumatic events. An appeal to the participants of the public debate is made to refrain from using media descriptions of child abuse in current political games.

Key words: secondary victimization, sexual abuse in childhood, public debate